

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/87964,Bialostockie-Niezalezne-Zrzeszenie-Studentow-w-latach-1982-1983.html>

Odsłonięcie wystawy „NZS - pokolenia przemian 1980-2020” na Dworcu Głównym w Krakowie. Fot. Żaneta Wiergacz (IPN)

ARTYKUŁ

Białostockie Niezależne Zrzeszenie Studentów w latach 1982-1983

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: BOŻENA KOSZEL-PLESKACZUK 07.12.2021

Niezależne Zrzeszenie Studentów (NZS) jest wyrazem niezwyklej aktywności młodzieży ze środowiska akademickiego, której działania skupiały się wokół odzyskiwania wolności oraz suwerenności kraju w latach 80. XX w. Angażowała

się ono w każdą możliwą formę walki z komunistycznymi władzami.

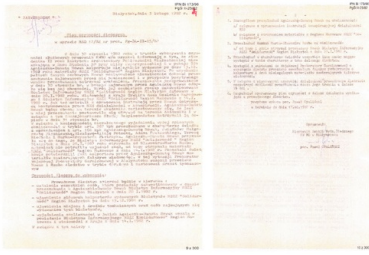
Przejawem wrogich postaw wobec komunizmu był udział w protestach, manifestacjach, kolportaż prasy i ulotek o treściach antypaństwowych. W Białymstoku, tak jak w pozostałych częściach kraju, studenci przystąpili do tworzenia nowej, autonomicznej organizacji, której rozkwit zahamowało wprowadzenie z dniem 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego. Szereg osób, tworzących struktury NZS-u w Białymstoku postanowiło działać w podziemiu. Represyjne działania władz PRL wobec niepokornych studentów polegały na inwigilacji, aresztowaniach i wytaczaniu procesów sądowych. Obronę swych przekonań i wierność wobec ideałów opłacili wyrokami.

Na początku lat 80. w Białymstoku funkcjonowało pięć uczelni wyższych, mianowicie Akademia Medyczna, Filia Uniwersytetu Warszawskiego, Filia Wyższej Szkoły Muzycznej w Warszawie, Politechnika Białostocka oraz Wydział Łalkarski Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie. W uczelniach tych studiowało 10385 osób, pracowało 999 pracowników naukowo-dydaktycznych, z czego 28 osób posiadało tytuł profesora.

Dekret z 12 grudnia 1981 r., na mocy którego wprowadzono stan wojenny, regulował także inne kwestie, m.in. zawieszał działalność wszystkich organizacji, stowarzyszeń oraz związków zawodowych, a zatem również NSZZ „Solidarność” i NZS. Zabroniono organizacji strajków, protestów, zawieszeniu uległo wydawanie czasopism. Mimo zakazów NZS w Białymstoku nie zaniechał swojej działalności. Pierwsze spotkanie zawieszono NZS-u miało miejsce na Wydziale Prawa Filii Uniwersytetu Warszawskiego. W zebraniu wzięło udział czterdzieści osób. Zapadła decyzja o kontynuacji działań, w ramach których podtrzymywano kolportaż podziemnej prasy.

Przeszukania, aresztowania, zarzuty

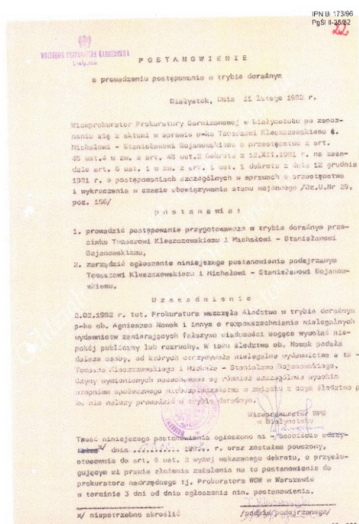
Z końcem kwietnia 1982 r. do mieszkań czterdziestu studentów oraz pracowników białostockich uczelni wkroczyło SB. Zadaniem funkcjonariuszy było ujawnienie nielegalnej prasy, ulotek, urządzeń do druku. Podjęte czynności służyły zabezpieczeniu obchodów 1 Maja przed ewentualnymi wystąpieniami antypaństwowymi. W trakcie przeszukania zakwestionowano 2253 ulotki, 27 egzemplarzy czasopisma „Demokratycznego Ruchu Oporu”, a także inne pisma o charakterze antypaństwowym. Ponadto znaleziono trzy maszyny do pisania, czternaście ryz papieru, matryce białkowe oraz karty papieru oznaczone symbolem NZS. Dokonano zatrzymania czterdziestu osób. Prokuratura wydała postanowienie o tymczasowym aresztowaniu studentów. Podczas przebywania w Areszcie Śledczym w Białymstoku osoby zatrzymane były odizolowane od siebie ze względu na polityczny charakter przestępstwa, o które byli oskarżeni. Osadzeni zostali w celach z więźniami, którzy popełnili przestępstwa kryminalne. Przypuszczalnie miało to wywrzeć nacisk natury psychicznej na osadzonych. Jednakże więźniowie dobrze traktowali studentów m.in. przez wzgląd na starania „Solidarności” o poprawienie bytu skazanych.

**akres czynności śledczych
dotyczących ujawnienia
kolportażu nielegalnych druków
antypaństwowych, 3 lutego 1982
r. (z zasobu AIPN)**

Proces 21

Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w Białymstoku sporządziła akt oskarżenia wobec 21 osób i skierowała sprawę do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Białymstoku. Oskarżanym postawiono zarzuty z art. 46 ust. 1 w zw. z art. 48 ust. 4 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. Studentom zarzucano, że w okresie od 13 grudnia 1981 r. do dnia zatrzymania, jako członkowie NZS lub NSZZ „Solidarność”, nie zaprzestali działalności związkowej. Zajmowali się organizacją spotkań nielegalnych grup konspiracyjnych, drukiem oraz kolportażem nielegalnych wydawnictw, których treści prezentowały fałszywe informacje o sytuacji społeczno-politycznej w kraju, co mogło przyczynić się do wywołania niepokoju społecznego i rozruchów. Ponadto ukryli mienie NZS-u.

**Postanowienie o prowadzeniu
postępowania w trybie doraźnym,
11 lutego 1982 r. (z zasobu AIPN)**

Podczas postępowania prowadzonego w trybie doraźnym odbywały się przesłuchania osób podejrzanych o działalność „wywrotową”. Przesłuchaniami zajmowali się poszczególni funkcjonariusze SB, a nad ich przebiegiem czuwał komendant KW MO ds. SB płk Jerzy Michałkiewicz. Stronę oskarżenia reprezentowali prokuratorzy kpt. Józef Rabczewski i por. Andrzej Stefaniak. Na ławie oskarżonych zasiedli: Andrzej Józef Chwalibóg, Andrzej Ciszewski, Kornelia Dalecka, Andrzej Marek Gontar, Wojciech Stefan Gorceżyński, Tomasz Kleszczewski, Krzysztof Kozak, Bogusław Lider, Oleg Łatyszczek, Mariola Łupińska, Jarosław Mosiejewski, Agnieszka Danuta Nowak, Janusz Okurowski, Wojciech Marian Pietrzak, Sławomir Prokopiuk, Anna Wanda Prymak, Zofia Samsonowicz, Wojciech Świerzbński, Tomasz Wiśniewski oraz Jacek Cezary Żukowski. Obrońcami byli natomiast: Piotr Andrzejewski, Józef Horbaczewski, Władysław Grzymała, Jerzy Korsak, Stanisław Kostka, Lech Lebensztejn i Władysław Siła-Nowicki. Na miejsce procesu wyznaczono salę Klubu Garnizonowego w Białymstoku.

Rozprawa toczyła się od 3 listopada 1982 r. do 14 marca 1983 r. Jednak już od stycznia 1983 r. zaczęto stopniowo zwalniać oskarżonych z aresztu. Przewodniczył sędzia por. Jan Malinowski, w składzie sędziowskim zasiadali także sędzia por. Jerzy Rypina i sędzia ppor. Bazyli Zacharczuk. Sprawę umorzono wobec pięciu oskarżonych. Na mocy wydanego wyroku uniewinniono siedem osób. Wśród skazanych natomiast znaleźli się: Janusz Okurowski i Tomasz Kleszczewski (sześć miesięcy pozbawienia wolności), Zofia Samsonowicz (dziewięć miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na trzy lata), Andrzej Ciszewski, Krzysztof Kozak, Jarosław

Mosiejewski i Wojciech Pietrzak (rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na trzy lata).

Wyrok został zaskarżony przez prokuraturę wojskową do Izby Wojskowej Sądu Najwyższego. Sprawę skierowano do ponownego rozpatrzenia. Z uwagi na likwidację Wojskowego Sądu Garnizonowego sprawą zajął się Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie. Rozpatrzył ją 23 czerwca 1983 r. w trzyosobowym składzie: kpt. Lech Lindecki, ppłk Władysław Monarcha i kpt. Jerzy Steckiewicz. W obradach uczestniczył prokurator Olgierd Isbrandt. Postanowieniem sądu sprawę przekazano Sądowi Wojewódzkiemu w Białymstoku uzupełniając ją o akta sprawy Anny Prymak i Krzysztofa Bondaryka. Sprawa w konsekwencji została umorzona na podstawie amnestii ogłoszonej 21 lipca 1983 r.

„Proces 21”, takie bowiem zyskał miano, był największym z procesów o charakterze politycznych w Polsce Ludowej.